

Nr 233.

Ankom till riksdagens kansli den 19 juni 1945 kl. 1 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Stockholms luftvärnsregementes förläggning.

(1:a avd.)

I propositionen nr 189 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 2 mars 1945, föreslagit riksdagen att

dels besluta, att Stockholms luftvärnsregemente skall förläggas till Norrtälje,

dels såsom kapitalinvestering i försvarets fastighetsfond, arméns delfond, till Mark för övningsfält för Stockholms luftvärnsregemente för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 155 000 kronor,

dels ock såsom kapitalinvestering i samma delfond till Ordnanande av Stockholms luftvärnsregementes förläggning för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

Vid anmälan av 1942 års försvarsproposition förordade departementschefen, att med uppförande av bland annat nytt kasernetablissemment för Stockholms luftvärnsregemente finge anstå till tid efter femårsperioden 1942/47. Avgörande för ställningstagandet i denna fråga var, att förbandet utan väsentliga olägenheter i organisatoriskt hänseende syntes kunna tills vidare kvarstanna i sin provisoriska förläggning i f. d. Göta livgardes kasernetablissemment i Stockholm, medan däremot beträffande vissa andra av 1941 års försvarsutredning föreslagna byggnadsföretag det framstode såsom oundgängligen nödvändigt för den nya organisationens genomförande, att företagen komme till utförande före femårsperiodens utgång.

Av årets statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 2, s. 7) framgår, att arbetet med genomförandet av 1942 års försvarsbeslut fortskridit relativt långt. För arméns vidkommande torde man sålunda vara berättigad antaga, att de byggnadsarbeten, som ingå i försvarsbeslutet med däri senare vidtagna ändringar, skola med vissa mindre undantag kunna vara slutförda i god tid före femårsperiodens utgång. Emellertid har av olika anledningar fråga uppkommit, huruvida icke nytt etablissemment för Stockholms luftvärnsregemente redan nu bör komma till utförande. Denna fråga berördes vid anmälan av propositionen 1944:174 angående iståndsättande av vissa

kasernetablissemment i Stockholm m. m. I denna proposition gav departementschefen uttryck åt uppfattningen, att ett nytt kasernetablissemment borde under de närmaste åren uppföras för luftvärnsregementet. Riksdagen (skrivelse nr 383) framställde ej erinran häremot.

För uppförande av nytt etablissement för luftvärnsregementet talar bland annat, framhåller departementschefen, att de lokaler, till vilka regementet för närvarande är hänvisat, äro tämligen bristfälliga och ur hygienisk synpunkt delvis mindre lämpliga. I och för sig torde emellertid enbart av denna anledning en utflyttning av regementet inom den närmaste tiden icke vara motiverad. Av större betydelse är, fortsätter departementschefen, att det ur allmän synpunkt befunnits önskvärt att i största möjliga utsträckning frigöra av försvaret disponerad mark i huvudstaden för civila ändamål. Av Stockholms garnison tillhörande förband äro Svea livgarde och Svea artilleriregemente under utflyttning till nya lokaler på Järvafältet. Sedan denna utflyttning ägt rum, torde hela Svea artilleriregementes och delar av Svea livgardes kasernområden kunna frigöras. Departementschefen har i detta sammanhang erinrat om att enligt beslut av 1944 års riksdag Svea livgardes nuvarande kasernetablissemment fortsättningsvis skall disponeras för vissa militära staber och skolor m. m. Därest emellertid jämväl Stockholms luftvärnsregemente erhåller ny förläggning, frigöres hela f. d. Göta livgardes kasernetablissemment, varvid förutom det egentliga kasernområdet ett betydligt större område öster och nordost om kasernerna ävensom vissa områden, som nu användas för övningsändamål, synas kunna i huvudsak ställas till förfogande. Vissa svårigheter föreligga att för närvarande beräkna storleken av de medel, som skulle kunna inflyta vid en exploatering av ifrågavarande markområden. Att dessa medel avsevärt överstiga kostnaderna för anordnande av kasernetablissemmentet för Stockholms luftvärnsregemente synes vara uppenbart.

Av det anförda framgår, att en utflyttning av Stockholms luftvärnsregemente inom en nära framtid är ur många synpunkter önskvärd. Av arméns fortifikationsförvaltning verkställd utredning rörande lämplig förläggningsplats för regementet har resulterat i fyra alternativa förslag, nämligen förläggning till Tegelhagen på Järvafältet, Görväln cirka 2,5 mil nordväst om Stockholm, ett område söder om Ullnasjön cirka 2 mil nordost om Stockholm samt till Norrtälje stad.

Vad T e g e l h a g e n beträffar har departementschefen till en början erinrat om att enligt förslag av 1941 års försvarsutredning Göta pansarlivgarde skulle förläggas till denna plats, vilket förslag av departementschefen biträdades vid anmälan av försvarspropositionen. Med hänsyn till den stora anhopningen av truppförband på och invid Järvafältet och med beaktande av att detta fält vore starkt begränsat till ytvidden samt att endast små möjligheter för dess utvidgning syntes vara för handen förklarade sig emellertid riks-

dagen önska ytterligare utredning i denna förlägningsfråga. Sedan dylik utredning verkställdes, beslöt 1943 års riksdag, att Göta pansarlivgarde skulle förläggas till Enköping. De skäl som talade emot förläggning av Göta pansarlivgarde till Tegelhagsområdet göra sig i lika mån gällande i fråga om Stockholms luftvärnsregemente. Visserligen har ett luftvärnsregemente icke samma behov av vidsträckt övningsterräng som ett pansarförband, men å andra sidan har, sedan frågan om pansarlivgardets förläggning dryftades, beläggningen å Järvafältet ytterligare ökat i och med att beslut fattats om förläggande till Rådanområdet av infanteriets och kavalleriets officersaspirantskola. Även om obestridligen vissa fördelar måste anses vara förenade med en förläggning av Stockholms luftvärnsregemente till Järvafältet — bland annat ur rekryteringssynpunkt samt med tanke på möjligheterna till sambruk med andra förband i fråga om sjukhus- och verkstadslokaler m. m. — har departementschefen funnit sig av antydda skäl dock icke kunna förorda detta alternativ.

En förläggning av regementet till G ö r v ä l n ställer sig ur kostnadssynpunkt så oförmånlig, att departementschefen icke ansett sig böra närmare ingå på detta förslag. En dylik förläggning ställer sig ofördelaktig även ur den synpunkten, att avståndet från Görväln till regementets skjutfält vid Väddö är avsevärt.

Det s. k. U l l n a o m r å d e t är i sistnämnda avseende lämpligare beläget. En olägenhet med detta alternativ, förutom de relativt höga mark- och byggnadskostnaderna, är enligt departementschefen att området är beläget i omedelbar närhet av Roslagens flygflottilj. Även om ställning ännu på intet sätt tagits till den av flygförvaltningen berörda frågan om övergång från sjö- till landbasering av denna flottilj, har det syntts departementschefen lämpligast att icke i flottiljens omedelbara närhet vidtaga sådana åtgärder på lång sikt, som kunna försvåra en dylik övergång. Vid ett genomförande av detta alternativ — liksom av Görvälnalternativet — torde därjämte vissa svårigheter i fråga om bostadsanskaffningen vara att förutse.

N o r r t ä l j e a l t e r n a t i v e t ställer sig vad beträffar anläggningskostnaderna fördelaktigast av de nu berörda förslagen, oaktat att därvid räknats med större kostnader för tygverkstad än i de övriga alternativen. Då Norrtälje i dyrortsavseende är C-ort, torde även de årliga kostnaderna bliva lägre än vid genomförande av något av de övriga alternativen, vilka förutsätta löner enligt högre dyrort. I viss mån kan dock denna fördel komma att uppvägas därav att viss mindre utökning av förvaltningspersonalen kan bliva nödvändig, beroende på att av taktiska skäl vissa mobiliseringsförråd kunna finnas böra kvarligga i Stockholm eller dess närhet. En beaktansvärd fördel erbjuder Norrtäljealternativet därutinnan, att avståndet till regementets skjutfält å Väddö endast blir omkring 4 mil. Möjligheterna till skolskjutning i den föreslagna förläggningsplatsens närhet äro enligt uppgift

goda. En förläggning till Norrtälje medför å andra sidan vissa olägenheter. Sålunda är det icke otänkbart, att personalrekryteringen kan bli besvärligare än om förbandet förlägges närmare huvudstaden. Järnvägsförbindelsen mellan Stockholm och Norrtälje är icke särskilt god; järnvägen är smal-spårig med relativt liten kapacitet. Däremot finnas goda landsvägsförbindelser. Avståndet till Stockholm är omkring 7,5 mil. För mobilisering av för Stockholms försvar avsedda luftförsvarsförband kunna, om regementet förlägges till Norrtälje, vidare vissa särskilda åtgärder bli erforderliga, som icke torde behöva vidtagas vid genomförande av något av de övriga förslagen. Efter noggrant övervägande av de olika alternativens för- och nackdelar har departementschefen funnit sig böra giva sitt förord åt det av arméns fortifikationsförvaltning framlagda förslaget, innebärande att Stockholms luftvärnsregemente förlägges till Norrtälje.

Av förvaltningen med stadens drätselkammare träffat preliminärt avtal innebär i korthet, att staden utan kostnad för statsverket ställer för regementets kasernområde erforderlig mark till förfogande ävensom att staden förbinder sig att — eventuellt genom expropriation — anskaffa mark för övningsområde, varvid kronan skall erlægga en summa motsvarande två tredjedelar av vad staden visar sig ha erlagt för området, dock högst 150 000 kronor. Såväl det för förläggning föreslagna området som övningsterrängen äro enligt utlåtande av vederbörande myndigheter lämpliga för ifrågavarande ändamål. Arealen utgör sammanlagt, förutom i områdena ingående vattenområden, i runt tal 500 hektar. Staden ikläder sig vidare vissa garantier i fråga om bostäder för regementets personal. I samband med sitt erbjudande har staden uppställt vissa förbehåll rörande områdets disposition för den händelse marken framdeles skulle tagas i anspråk för annat ändamål än som övningsfält för Stockholms luftvärnsregemente. Då avtalet synes vara för kronan godtagbart, torde, framhåller departementschefen, därest riksdagen bifaller förslaget att Stockholms luftvärnsregemente förlägges till Norrtälje det få ankomma på Kungl. Maj:t att i vanlig ordning godkänna avtalet.

För markförvärv har i enlighet med fortifikationsförvaltningens förslag ansetts böra anvisas ett investeringsanslag av 155 000 kronor.

Framlagd beräkning rörande byggnadskostnadernas storlek måste av naturliga skäl betraktas såsom approximativ. Då det är önskvärt, att arbetena med det nya etablissementets uppförande bedrivs i så skyndsamt takt som omständigheterna medgiva, har departementschefen föreslagit, att för nästa budgetår för förläggningens ordnande anvisas det av fortifikationsförvaltningen äskade beloppet av 3 000 000 kronor. Det har synts få ankomma på Kungl. Maj:t att i vanlig ordning fastställa byggnadsprogram.

I fråga om sättet för kostnadernas bestridande i vad avser kasernetablissementet har departementschefen erinrat, att 1941 års försvarsutredning utgick

ifrån att samtliga med Stockholms garnisons utflyttning till Järvafältet för-
enade kostnader, liksom även kostnaderna för ammunitionsfabrikens för-
flyttning från Marieberg, skulle, till den del de icke belöpte på markförvärv,
till 50 % avskrivnas med särskilda medel. Samma ståndpunkt intogs i pro-
positionen 1942: 210. Riksdagen hade icke något att häremot erinra. De
avsedda särskilda medlen utgöras av nettoinkomsterna från den av djur-
gårdskommissionen bedrivna exploateringen av Ladugårdsgårde, Johannes-
hov—Kvarnängen samt försvarets andel i Marieberg—Konradsbergsområdet.
Till grund för denna anordning ligger tanken att utflyttningen föranletts av
exploateringen av vissa militära markområden och att kostnaderna därför
böra bestridas med anlitande av exploateringsinkomsterna. Då luftvärns-
regementets utflyttning är en förutsättning för fortsatt exploatering av ifrå-
gavarande områden, har det synts departementschefen naturligt, att de här-
av föranledda byggnadskostnaderna avskrivnas med anlitande av nämnda
särskilda medel. Med tillämpning av i årets statsverksproposition (kapital-
budgeten: bil. 2, s. 1 och 2) angivna anslagsprinciper hava för detta ända-
mål medel föreslagits skola upptagas å kapitalbudgeten såsom individuali-
serat anslag.

Avslutningsvis har departementschefen erinrat, att, såsom framhålles i den
till årets riksdag avlåtna propositionen nr 15, departementschefens avsikt är
att i sinom tid föreslå Kungl. Maj:t att igångsätta utredning rörande försvars-
organisationens utformning under tiden efter utgången av femårsperioden
1942/47. Denna utredning kommer givetvis att avse även frågan om luftvärns-
nets omfattning. Emellertid har departementschefen vid framläggandet av
sitt förevarande förslag utgått från att för huvudstadens luftförsvar även i
fortsättningen kommer att erfordras ett särskilt förband av Stockholms luft-
värnsregementes storlek.

I 1942 års försvarsbeslut förutsattes, att med uppförande av nytt kasern-
etablissemang för Stockholms luftvärnsregemente skulle anstå till tid efter
femårsperioden 1942/47. Till stöd för Kungl. Maj:ts föreliggande förslag om
uppförande redan nu av nytt etablissemang för regementet synas utskottet
övertygande skäl hava anförts. Vad beträffar frågan om valet av förlägg-
ningsplats hava under den förberedande utredningen alternativa förslag
dryftats. Selt utslutande ur kostnadssynpunkt är det s. k. Norrtäljealter-
nativet förmånligast för kronan. Med avseende å övningsterräng och mark-
område enligt samma alternativ hava härför avsedda områden förklarats av
vederbörande myndigheter fylla de krav, som böra uppställas därpå. Även
ur andra hänseenden har detta förslag ansetts innebära påtagliga fördelar.
Utskottet har efter besök på platsen och efter närmare tagen del av de preli-
minära avtalsbestämmelserna bestyrkts i denna uppfattning. Vid angivna
förhållanden har utskottet funnit sig böra tillstyrka, att Stockholms luft-

Utskottet.

värnsregemente förlägges till Norrtälje. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i vanlig ordning godkänna avtalet i fråga.

Utskottet tillstyrker, att det för markförvärv föreslagna beloppet, 155 000 kronor, anvisas av riksdagen. Med hänsyn till önskvärdheten av kasern-etablissemangets snara uppförande tillstyrker utskottet vidare, att medel för förläggningsens ordnande anvisas för nästa budgetår till ett belopp av 3 000 000 kronor. Utskottet förutsätter, att möjligheterna att i fortsättningen bedriva jordbruk å övningsfältet icke inskränkes mer än vad som av det militära utnyttjandet av detsamma kan anses vara påkallat. I fråga om sättet för kostnadernas bestridande har utskottet icke något att erinra mot vad departementschefen härutinnan föreslagit.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) besluta, att Stockholms luftvärnsregemente skall förläggas till Norrtälje,

b) till *Mark för övningsfält för Stockholms luftvärnsregemente* för budgetåret 1945/46 under försvarets fastighetsfond, arméns delfond, anvisa ett investeringsanslag av 155 000 kronor,

c) till *Ordnande av Stockholms luftvärnsregementes förläggning* för budgetåret 1945/46 under samma delfond anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

Stockholm den 19 juni 1945.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Pauli, Lindström, Bäcklund, Bernhard Nilsson, Karl Andersson, Mannerskantz, Gillström, Gustav Emil Andersson, Albertsson* och *Ivar Persson*; samt

från andra kammaren: herrar *Eriksson* i Stockholm, *Ward, Falla, Andersson* i Malmö, *Norup, Wallentheim, Lindholm, Onsjö, Hoppe, Boman* i Kieryd, *Thapper* och *Birke*.
